

O UNIVERSO XURÍDICO EN ORDE ALFABÉTICA

[Recibido 26/12/08; aceptado 13/02/09]

VIÑAL, Antonio et al, *Diccionario español-portugués/português-espanhol de términos comerciales, económicos y jurídicos*, Madrid/Barcelona: Marcial Pons, 2003. 535 pp. ISBN: 978-84-9768-074-5.

Deixouno escrito Anatole France: «un dicionario é un universo en orde alfabética». Cando do que se trata é de pór orde no universo xurídico, a tarefa vólvese difícil porque as limitacións coas que un se atopa han ser moitas e rigorosas. Esixe precisión, concisión, exhaustividade e agudo criterio para a escolma. Todo a un tempo. Por riba, no volume que se presenta o universo xurídico ordenado alfabeticamente ten, ollándoo de preto, semellanzas e diferenzas como dous hemisferios da terra, porque nesta orde ten que conxugar dous sistemas lingüísticos con dous sistemas xurídicos. Velaquí o reto.

En publicación coparticipada pola Cámara hispano-portuguesa de comercio e industria en España e mais a editorial Marcial Pons ponse nas nosas mans un *Diccionario español-portugués/português-espanhol de términos comerciales, económicos y jurídicos*. Trátase, basicamente, dun extenso glosario terminolóxico bidireccional elaborado por un equipo de prestixiosos profesionais que desenvolven as súas actividades principalmente no ámbito do dereito económico hispano-luso. Cómpre citalos: Dr. João Flores, economista e presidente da Confederação Mundial dos Empresários das Comunidades Portuguesas; Dr. Aureliano Neves, asesor para a Internacionalização da Economía Portuguesa; D. José Vital, enxeñeiro e asesor comercial da Embaixada de Portugal en Madrid; Dr. Marcelino Cabanas, maxistrado do Supremo Tribunal; D^a. Beatriz Aramburu, D. Antonio Viñal Menéndez-Ponte e D^a. Maria Barão, avogados por distintos méritos vencellados a Antonio Viñal & Co. Abogados, corporación profesional con sede en Vigo, Madrid e Lisboa e da que é socio fundador D. Antonio Viñal, diplomático e director deste volume. Canda os anteriores, completa esta emérita listaxe de xuristas o profesor da Facultade de Filoloxía da Universidade Complutense de Madrid Dr. Denis M. Canellas, graduado por esta Universidade e tamén pola de Lisboa. Todos eles, pois, acreditan unha notoria bagaxe formativa e profesional de proxección internacional hispano-lusa.

Precisamente o particular traballo profesional desenvolvido pola maior parte destes autores pon de manifesto a xénese pragmática da obra publicada e seguramente a mesma concepción e factura constitúe unha resposta á necesidade de encher unha carencia acotío sentida, empiricamente, a de dispor dunha ferramenta de traballo auxiliar na comprensión cabal de contratos, resolucións, leis e, en suma, cantos documentos conteñen expresións comerciais, económicas e xurídicas con interese transfronteirizo. O auspicio da Cámara Hispano-portuguesa non fai máis que sancionar esta vocación instrumental. Sen dúbida, o emprego contribúe hoxe a mellorar o entendemento e fluidez nas relacións tanto de carácter laboral como profesional e empresarial. Máis aínda, nun espazo favorecido por unha política europea de impulso de sinerxias socioprodutivas como a beira galego-portuguesa do eixo atlántico, cun incesante incremento de relacións transfronteirizas, acrécentanse as potencialidades dunha obra así. Neste mesmo espazo, e sen que esta eiva se poida obxectar para tirar méritos ao traballo desenvolvido, cómpre sinalar unha significativa ausencia, a da nosa lingua propia nunha versión sequera trilingüe, con entrada da galega como lingua normal de instalación para os usos comerciais, económicos e xurídicos de carácter internacional.

Convén sinalar, con todo, que é esta unha publicación dun dicionario bilingüe de termos comerciais, económicos e xurídicos. Obviamente non é, xa que logo, un dicionario xurídico bilingüe. A distinción é ben significativa en por si. O lector non pode pretender obter desta obra nin a definición de significantes nin a aclaración de significados e conceptos específicos dun tecnolecto moitas veces tan só intelixible para os usuarios máis iniciados. Deste xeito, por exemplo, ofrécesenos como equivalentes léxicos da entrada á voz portuguesa «réu» –termo ambivalente no dereito portugués para as xurisdicións civil e penal– as voces en español «demandado» e «reo», de emprego común para o suxeito que ocupa unha determinada posición nunha particular relación procesual, respectivamente civil e penal, pero xamais voces sinónimas no dereito español. Como se ve, a tradución faise mediante unha simple presentación da equivalencia terminolóxica –a correspondencia lingüística portugués español, «réu: demandado; reo»–, presupoñendo ao lector uns coñecementos xurídicos que permitan dar por consabida a cabal comprensión do concepto técnico que subxace na entrada léxica. Semella que nesta presunción de bagaxe conceptual que se atribúe ao lector se fai patente a sólida formación xurídica do conxunto dos autores do volume e tamén o perfil do público-meta ao que semella dirixido. Folgaría, desde esa concepción, realizar aclaracións ou comentarios sobre o substrato dun tecnolecto que é ben doado de comprender tanto para os autores como por aqueles usuarios especializados da obra. Así e todo, consideramos que este xeito de realizar unha núa tradución lingüística presenta dous riscos inmediatos: en primeiro lugar, o de deixar fóra o público non iniciado, o lector leigo, que moitas veces

precisará dunha explicación semántica á par dunha sucinta correspondencia terminolóxica. En efecto, as verbas «comodato» e «mutuo» teñen unha completa equivalencia terminolóxica nos idiomas portugués e español pero, malia a súa literal correspondencia formal, o significado xurídico de ambas voces tecnolectais segue a ser opaco para o usuario leigo que tan só conte co auxilio da tradución en cru: «comodato: comodato»; «mutuo: mútuo».

Doutra beira, e aínda restrinxindo o perfil do posible usuario ao do lector douto, existe un segundo risco, se cadra máis perigoso ca o anterior e igualmente provocado pola realización dunha núa tradución: o risco de esvarar en imprecisións semánticas e/ou falsas correspondencias léxicas. Vexamos: na entrada do termo portugués «magistrado» dáse como único equivalente o español «magistrado», equivalencia válida no ámbito xurídico pero pouco aceptable noutros ámbitos tamén usuais nas demais acepcións do termo «magistrado» portugués ('autoridade', non só xudicial); neste mesmo campo bótanse en falta algunhas aclaracións na contextualización da entrada da voz portuguesa : español «juiz»; «- de primeira instância : de primera instancia»; «- da relação : de segunda instancia»; ou «- do Supremo Tribunal: (magistrado) del tribunal supremo». Valla este exemplo como mostra dunha lacónica técnica tradutolóxica que converte o dicionario, por mor desa extrema simplificación expresiva nel operada, nunha sorte de vocabulario temático bilingüe.

Pódese advertir mesmo que este automatismo de equivalencias terminolóxicas que presenta a obra chega a inducir a erro, algún flagrante como a transliteración do idioma portugués «procurador» no falso amigo do idioma español «procurador». En rigor, débese clarexar que o termo portugués «procurador» neste contexto xurídico e nomeadamente, no ámbito xudicial só ten equivalencia co termo español «fiscal», nunca co «procurador» proposto; á súa vez, este vocábulo español «procurador» correspóndese en tradución inversa co vocábulo portugués homólogo que non homónimo «solicitador». Obviamente estes conceptos son ben doados de comprender e usar polos autores da obra e tamén por outros operadores xurídicos que traballen aquí e alén da fronteira. Ora ben, non resultarán tan intelixibles nin quizais reparables na súa formulación errada por un público menos especializado e máis amplo que, doutro xeito, si se podería beneficiar da consulta dun dicionario que na súa elaboración contase con explicación de nocións tecnolectais e talvez un maior rigor na escolla léxica das equivalencias achegadas. Bótase en falla, nestes aspectos, a presenza dun tradutor especializado, un profesional con oficio que sen dúbida habería revisar con nova ollada a concepción e feitura dun glosario terminolóxico que se debruza nunha materia tan rigorosa, formal e precisa como a aquí manexada. A fin de contas, o tradutor especializado, neste caso o tradutor xurídico, é quen de avaliar tanto as dificultades como as esixencias do proceso de reverbalización, e só coñecéndoas ben se pode dar cumprida resposta á encomenda.

Complétase o volume con catro anexos; en primeiro lugar o relativo a termos comerciais, económicos e xurídicos internacionais, onde, como é demasiado usual -a lingua é compañeira do imperio-, destacan os anglicismos. Dos restantes anexos, moi breves, cabería facer aínda unha especial consideración tratándose dunha futurible versión trilingüe, ou bilingüe portugués-galego, como pretendemos para o seu uso instrumental nun ámbito xurídico e económico galego normalizado. O anexo II trata dos días da semana, estacións e meses do ano, e o anexo III dos numerais; obviamente ambos os dous anexos, con entradas en portugués, serían e son de todo punto innecesarios para o lector galego; pola contra, no anexo IV onde se fai referencia a pesos e medidas do sistema decimal, en exclusiva, preterindo así outras unidades máis tradicionais entre nós, habería que incluír tamén as libras, cuncas, ferrados e outras. Cumpriría facer aquí unha addenda con estas unidades, aínda vizosas no uso popular, ao servizo da correcta interpretación e tradución de partillas, contratos e todo tipo de documentación xurídica galega.

En definitiva, e sen prexuízo dunha nova edición na que se poidan incorporar algunhas melloras, temos xa unha obra pioneira neste ámbito. E isto hai que saber valoralo adecuadamente. Resulta sorprendente que existisen no mercado obras similares de tradución especializada en combinacións lingüísticas diversas, entre as que, por suposto, non faltaban o portugués e o español, pero nunca combinadas entre si, sempre por separado. Quizais, entre outras razóns pragmáticas, teña pesado a falsa crenza de que neste par de linguas a tradución en xeral, e case nin a tradución especializada, esixirían unha especial instrumentación técnica. Abonda co sinalado arriba. É obvio que se aínda atopamos con demasiada facilidade calcos e falsos amigos nas páxinas dun volume feito por autores especializados, cantos riscos axexarán unha tradución feita sen a consciencia debida do rigor léxico e da precisión semántica que esixe un texto desta natureza.

Ademais da súa proxenitura no eido da tradución xurídica e económica hispanoportuguesa, esta obra ten o mérito da súa oportunidade. Saudámola, pois, co desexo de que tras dela veñan máis. Mentres, para todos os estudantes de tradución especializada ou de dereito comparado, así como para os operadores xurídicos en xeral e os profesionais que desenvolvan algunha actividade no eixo galego-hispano-luso, este non é nin será un dicionario, senón simplemente o dicionario.

Xosé Luís Janeiro Espiñeira
Universidade de Vigo
janeiroxl@uvigo.es